

A népköltészet komplex módon való megközelítése egy rendhagyó órán

Pedagógiai gondjaink egyike az ismeretanyag mennyiségi halmozódásának és az elsajátítás hatékonyságának ellentmondása.

Legjelentősebb elméleti és gyakorlati szakembereink sokat foglalkoztak az ellentmondás feloldásának lehetőségeivel, s a hatékonyságot többnyire a komplexitás által vélték növelhetőnek.

Németh László vásárhelyi tanárkodása idején eredményes kísérleteket végzett ezen a téren. Őt is az a kérdés foglalkoztatta, „hogyan lehetne az oktatást az ismeretszerzés fiziológiájához közelebb hozni, gazdagabb ismeretkincsre kevesebb agysejtet áldozni”.

Az MSZMP 1972-es oktatáspolitikai határozatában ezt olvashatjuk: „Keresni kell a jelenlegi tantárgyi szétaprózottság felszámolásának útjait, a több tudományág keretébe tartozó és jelenleg különböző tárgyakban oktatott ismeretanyag közös tantárgy keretében történő integrált oktatásának lehetőségeit.”

Az ezredforduló műveltségképéről gondolkodva Marx György megjegyzi: „Ellentmondónak látszó követelmények a tananyag egyidejű modernizálása, elmélyítése és csökkentése. Meggyőződésem azonban, hogy a három követelmény nem mond ellent egymásnak, sőt optimálisan csak együtt valósítható meg.”

Az oktatáslélektan közismert tétele, hogy a többoldali érzékszervi behatásra támaszkodó ismeretelsajátítás nyomán mélyebb, maradandóbb, értékesebb a tudás.

Módszertani kézikönyveink azonban óva intenek az elhamarkodott lépésektől, s hangsúlyozzák, hogy a komplex esztétikai nevelésben csak a teljesen világos és egyértelmű megoldásokra gondolhat a tanár még fejlett tanulóközösség esetében is.

A népköltészeti ismeretek tanításakor ilyen egyértelmű megoldás kínálkozik, hiszen a népdalok és balladák csak dallamukkal együtt teljes értékűek.

A meglehetősen vegyes fogadtatású integrált intézményekben, az ÁMK-kban jó lehetőség van arra, hogy egyrészt pedagógus-népművelő kooperáció s ennek következtében oktatási-közművelődési tevékenységegyüttes keretében komplex módon dolgozzunk fel egy-egy témát. A legtöbb ilyen intézmény rendelkezik amatőr népzenei együtessel, amely szívesen közreműködik ezeken az alkalmakon. A közös foglalkozástervezésnek és lebonyolításnak így még felnőttnevelési eredménye is van.

Mi a Békés megyei népdalok, mondák, balladák c. témát dolgoztuk fel többször is. Sajnálatosan kevés idő jut ugyanis a felső tagozatban a népköltészettel, különösen a népdalokkal és balladákkal való foglalkozásra. Ezért szorgalmaztuk, hogy rendhagyó órákon, napközis kulturális foglalkozásokon minél több alkalommal találkozhassanak tanulóink e remekművekkel.

Többször ismétlődő, alapvetően ugyanúgy felépített foglalkozásokról van szó, amelyek tanár-népművelő és animátor vezetésével folynak. Ezek egyikének vázlatát mutatom be az alábbiakban.

Színhely: A művelődési ház klubszobája.

Berendezés: Kétoldalt paravánokon Békés megyei szürhímzéses motívumokkal díszített kézimunkák, viselési darabok. A terem végében asztalok a hangszerek számára, középpütt fotelokban klubszerűen elhelyezkedve a tanulók.

Résztevő korcsoport: 6. osztályosok.

(Korábban már kibővítették a népköltészetről tanultakat, így nem új anyagként kezeltük a témát.)

Cél: A népköltészeti ismeretek felelevenítése, kibővítése, ismerkedés szűkebb környezetünk népi kultúrájával.

A foglalkozás menete:

- I. 1. Felismertük-e az elhangzott népdalt? Énekeljük el közösen!
2. Ki gyűjtötte a dallamot?
Azt is tudjuk, hogy Békés megyében gyűjtötte 1906-ban.
3. Célkitűzés: Békés megyei népdalok, mondák, balladák; szűkebb hazánk népköltészete.
4. A népköltészet és műfajai.
- II. 1. Bartók és Békés megye.
(Családi kapcsolatok, gyűjtőutak.)
2. Hallgassunk meg két gyermekdalt a gyűjteményből!
3. Régi és új stílusú dalok.
(A Népzene és a szomszéd népek zenéje c. tanulmány alapján.)
Figyeljétek meg az elhangzó két népdalt, mondajatok véleményét a dallamról és a szövegről az elhangzottak alapján!
4. Miről szóltak az áttalatok eddig ismert népdalok? Kiktől hallottatok ilyeneket?

III. 1. A mondák.

Mondabeli alakok és helységnevek Békés megyéből.

2. Hasonlítsuk össze a verset és a mondafeldolgozást az élményszerűség szempontjából!
3. Hallgassunk meg két, Békés megyei gyűjtésű mondát!
A dohányról szóló mondát Kálmány Lajos falunkban gyűjtötte.
4. Próbáljatok meg felkutatni szüleiteket, ismerőseiteket körében hasonló történeteket, mondákat!

IV. A ballada.

1. Eddigi ismereteitek alapján igazoljátok vagy cáfoljátok Greguss megállapítását!
2. A Kádár Kata és a Kőműves Kelemen c. balladák sajátosságai.
3. Emlékezzünk a népdalokra! Itt is érvényes a régi és az új stílus megkülönböztetés. Figyeljük a felhangzó dallamot, és próbáljuk felismerni a stílust!
4. Helyi gyűjtésű balladával is büszkélkedhetünk.

Keressük meg a balladái sajátosságokat az elhangzott balladában!

Didaktikai, szervezési, módszerbeli stb. megjegyzések:

A citerások eljátsszák a Megyen már a hajnalszillag kezdetű népdalt.
Tanulói válasz.

Tanulói beszámoló.
Vezetői közlés. A Bartók Békés megyei gyűjtése c. megyei kiadvány bemutatása. A zenekar eljátssza a Teríti a lány a vásznat és a Sárga csikó c. dalokat.

Vezetői közlés.
A zenekar eljátssza Az aradi várra és a Szánt a babám kezdetű dalokat.
Tanulói beszámoló, közös elemzések.

Tanulói beszámoló.

Egy tanuló elmondja a mondákról tanultakat.
A vezető felmutatja dr. Krupa András Újkígyósi mondák és igaz történetek c. könyvét.
Arany A hamis tanú c. versét, majd A hamis tanú c. Szűcs Sándor-mondafeldolgozást a foglalkozáson segítő animátor mutatja be.

Tanulói véleménynyilvánítások.
A Mátyás király kakasa és a Hogyan lett a dohány? c. mondák bemutatása (animátor).
Mondagyűjtők neveinek felsorolása, mondagyűjtemények bemutatása (animátor).

Greguss Ágost-idézet: „Tragédia dalban elbeszélve.”

Tanulói vélemények.

Közös megbeszélés.

A zenekar eljátssza, elénekli a Farkas Julcsa... kezdetű balladát.
T. J., a zenekar énekesé bemutatja a Szendre báró c. balladát (citera- és fuvolyakísérettel).
Tanulói beszámoló.
A Fábian Pista c. ballada bemutatása (T. J.).

V. Összefoglalás.

Békés megyei népköltészeti kalandozásunkat befejeztük, búcsúzóul hallgassunk meg két vidám népdalt.

Közös megbeszélés.

A zenekar eljuttassa a Zöld az erdő, zöld a mező és az Alföldön csikós lesznek kezdetű népdalokat.

A vezető egy Kodály-idézetet olvas fel: „És mint az ékszer is holt kincs a láda fenekén, életet akkor kap, ha viselik: a népdal is mennél többeké lesz, annál nagyobb lesz világitó és melegítő ereje.”

Az órák hatását figyelve, elemezve kedvező tapasztalatokat szereztünk. Bebizonyosodott, hogy a pozitív érzelmi viszony és beállítottság a tanulás eredményességét kedvezően befolyásolta. Motiváló volt a tanulási helyzet is, hiszen az osztályteremtől jelentősen eltérő körülmények között, feszültségmentes légkörben folyt az ismeretszerzés. Eredményességet javító tényező volt a felnőttek (amatőr zenészek) jelenléte, a velük való közös tevékenység. Egyes kutatók szerint (Figurín—Deniszova) ez ún. „élnépszerű komplexumot” hoz létre, ami esetünkben teljes mértékben beigazolódott. Mai, egyre gépiesedő világunkban az érzelmek nevelése nem kis nehézségbe ütközik. Meg kell ragadnunk minden lehetőséget, hogy a művészi alkotásoknak a személyiség fejlődésére gyakorolt rendkívüli hatása mind jobban érvényesüljön.

Úgy vélem, az ilyen alkalmak, mint ez a rendhagyó óra, fel tudnak idézni valamit abból is, ami a régi szóbeli kultúrát hagyomány és közösség egységében éltette.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Durkó Máttyás: Integrált tantárgy-összevonási kísérletek Magyarországon. Bp. 1982. TIT Módszertani Műhely.

Gáspár László: Egységes világkép, komplex tananyag. Bp. 1978. Tankönyvkiadó.

Gerendeli György: A közművelődési tevékenység beépítése — egy adott településen — a tanítási, tanulási folyamatba. Pályázati anyag. Nyíregyháza, 1987.

Kelemen László: Pedagógiai pszichológia. Bp. 1986. Tankönyvkiadó.

Németh László: Megmentett gondolatok. Bp. 1975. Magvető Kiadó.

Stenczerné Forgács Anna: Komplex esztétikai nevelés a gimnáziumi irodalomtanításban. Bp. 1973. Tankönyvkiadó (a Tanítás problémái sorozatban).

Vörös József: Az irodalom tanítása az általános iskolában. Bp. 1978. Tankönyvkiadó.

TÓTHNÉ HÉJJAS IRÉN

Nagykőrös

Feladataink a pályaválasztási tevékenység során az óvodáskortól a kamaszkorig

Az óvodáskor feladata: A gyermek játék közbeni megfigyelése. (Pl.: Tud-e, szeret-e egyedül játszani, vagy inkább a közös játékok érdeklik, irányítani kell-e, kezdeményező-e, vannak-e ötletei, milyen az alkotó fantáziája, mennyi ideig tud egy dologgal foglalkozni, milyen típusú játékokat kedvel stb.)

A kisiskolás kor sajátosságai, teendői: Legfontosabb szempontunk: Csak az iskolára kényszerített gyermeket írassuk be 1. osztályba! Úgy indítsuk el gyermekünket, hogy esélye legyen a sikerre! Most nem a játékban megnyilvánuló alkotásait kell figyelniük, ha-